

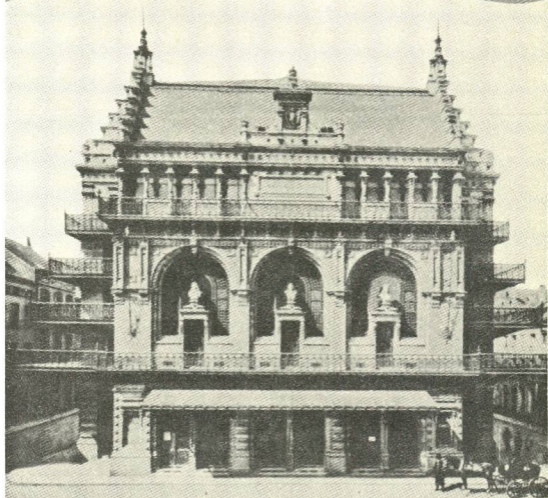
VLAAMSE SCHOUWBURG, KONINKLIJKE,
Nederlandstalig toneelgezelschap van de stad Brus-
sel, opgericht in 1875.

Talrijke pogingen om te Brussel naast de actieve amateurgezelschappen (De Wyngaerd, De Morgenstar) een permanent toneelgezelschap te vestigen (J. Kats, F. vande Sande, Mulders) leidden in 1875 tot het oprichten van een naamloze maatschappij „ter exploitatie eens Nederlandschen Schouwburgs”. De aandelen (300 à 50 F) vonden aftrek bij het gewone volk. Eerste artistiek directeur was F. vande Sande. Na één seizoen nam hij ontslag, omdat het financiële steekspel tussen stad en regering hem ziek had gemaakt. Zijn opvolger E. Hendrixx leidde het gezelschap van 1876 tot

KVS
Directeurs: V. DE RUYTER

FESTIVAL 58
EERSTE DEEL

IN DE LAKENSTRAAT

VOLLEDIG HERNIEUWD IN 1958

1914. Het was de periode van een proletarisch theater met grove, sentimentele dramatiek of spectaculair-heroïsche drama's. Financieel was de schouwburg voortdurend in gevaar. Dan redde de directie zich eruit met grootsprakerig flamingantisme, een revueachtige actualiteitssatire of, dank zij J. Hoste sr., patriottische melodrama's. Vooraanstaande spelers brachten dit repertoire maar stilistisch valt geen eigen kenmerk te vermelden.

Op 1 oktober 1887 werd de nieuwe schouwburg aan de Lakenstraat ingewijd. Burgemeester K. Buls ontving op 13 oktober koning Leopold II in het nieuwe theater en deze sprak zijn eerste officiële Nederlandse redevoering uit, daarbij de nadruk leggend op de betekenis van het Nederlandstalig toneel te Brussel. Toch bleef de financiële toestand gevaarlijk en in 1890 werd de naamloze maatschappij ontbonden. De stad Brussel nam de schouwburg over en wees E. Hendrixx en A. Rans als directeurs aan, met persoonlijk risico in de exploitatie (theoretisch bestaat deze toestand thans nog). Aan het repertoire en de kunstzin wijzigde deze nieuwe structuur niets; het volk moest beschavend amusement krijgen. Op 11 juli 1894 werd aan deze Vlaamse Schouwburg het predikaat Koninklijke verleend.

Ondertussen groeide het verzet van literaire kritiek en intellectuele kringen, die het artistieke gehalte van de KVS voor Brussel niet langer aanvaardbaar achtten. H. Laroche en H. Teirlinck stelden zich in 1907 kandidaat-directeur, maar E. Hendrixx haalde het nogmaals. Beide heren stelden in hun project een klassiek en een modern repertoire voor en Hendrixx ging hierop in met Kunstvertoningen,

van 1908 af. Hij haalde geregeld Nederlandse gezelschappen (W. Royaards, H. Heijermans, E. Verkade) naar Brussel en verruimde op deze wijze het gezichtsveld van zijn trouw publiek. Het eigen repertoire van de KVS bleef ondertussen angstig weifelen tussen een literair programma (Sophocles, Vondel, Shakespeare, Schiller en de moderne dramatiek) zonder stilistische zelfstandigheid en een ouderwets spektakelforum met veel sentiment en vedettebravoure. C. van Kerckhoven (1914-'20) wist deze situatie niet fundamenteel te wijzigen.

J. Poot beheerste de periode tussen de twee wereldoorlogen met een programma, dat nog steeds op een brede toeloop was afgestemd, maar duidelijker een intellectualiseringstendens bezat. De oude didactische slogans van verheffing van het volk en de aanmoediging van een autochtone dramatiek stonden voorop, maar de inbreng van H. Teirlinck en de weliswaar niet constante, maar altijd toch onverwachte stilistische zorg, aan deze creaties besteed, waren mede bepalend voor het artistieke theaterklimaat te Brussel, met duidelijke invloed ook op het Franstalige theater.

A. de Bruyn vond na 1944 niet meer de weg tussen continuïteit en vernieuwing. V. de Ruyter - directeur sedert 1956 - daarentegen ontdekte, nu het klimaat te Brussel de verfransing bevorderde, het achterland van Vlaams Brabant als vast recruteringsgebied; de KVS hield op alleen maar een representatieve instelling van Vlaams cultuurbewustzijn te zijn en groeide uit tot een bevestigings-theater van burgerlijk welbehagen, dat in zijn structuur van abonentenverzorging geen ruimte bezat voor stijlensemble en zijn heil zocht in een vedettensysteem en een repertoire dat vrijblijvend amusement en rustig conservatisme mocht bevatten. Sociologisch mag deze optie veilig en bovendien juist zijn, de aansluiting bij de wezenlijke inhoud en opdracht van de V.B. van nu heeft niet plaatsgevonden. Door de integratie sinds 1960 van de KVS in het geheel van het Nationaal Toneel is deze ontwikkeling bovendien gesanctioneerd, zodat de toekomst zonder beloften blijft.

LITERATUUR: M. Sabbe, L. Monteyne en H. Coopman Thzn, *Het Vlaamsch tooneel inzonderheid in de XIXe eeuw* (1927, p. 553-650).

CARLOS TINDEMANS